

Covid-19 och domstolskontroll i vissa andra europeiska länder

Iain Cameron*

Inledning

Detta PM behandlar hur domstolskontroll av lagar och förvaltningsbeslut har fungerat i några andra europeiska länder under det första året av Covid-19 pandemin, dvs mellan februari 2020-mars 2021. I ett kort PM som detta är det inte möjligt att göra något annat än ge några exempel över de slags frågor som har kommit upp till domstolsprövning. PM:et är absolut inte avsett av vara en uttömmande översikt. Bland källorna som har använts är Europarådets Venedigkommissionens rapport, "Reflections on Emergency Powers"¹ Venedigkommissionens rättsfallsreferat,² Europaparlamentets utredningstjänst (EPRS) rapporter,³ samt Verfassungsblogs korta artiklar⁴ om konstitutionella och rättsliga frågor som har uppstått i olika länder så vitt gäller pandemibekämpning. Domstolskontroll är ett bredare begrepp än lagprövning (dvs att kontrollera om en lag är i enlighet med grundlagen). Domstolskontroll omfattar även prövning av föreskrifter av lägre konstitutionell valör, dekret, förvaltningsmyndigheters föreskrifter samt förvaltningsrättsliga beslut.

När man gör en jämförande undersökning, bör det ske inom en övergripande rättslig ram. Principerna som kommer till uttryck i Venedigkommissionens "Reflections" dokument kan användas för att utvärdera hur väl länder uppfyller rättsstatliga principer i krissituationer. Enligt Venedigkommissionen är det enda legitima syftet med krisåtgärder att hjälpa staten att övervinna en exceptionell situation och att sedan återgå till den normala situationen. Det är således arten, svårighetsgraden och varaktigheten av denna exceptionella situation som avgör typen, omfattningen och varaktigheten av de åtgärder som staten lagligen kan tillgripa.

De första av Venedigkommissionens principer är nödvändighet, proportionalitet och tidsbegränsning. Nödvändigheten innebär att endast åtgärder som är nödvändiga för att hjälpa staten att övervinna den exceptionella situationen kan vara motiverade. Syftet med nödatgärder är, som redovisats ovan, att övervinna nödsituationen och återgå till "normalitet". Detta innebär att undantagstillståndet måste avslutas omedelbart efter att nödsituationen har passerat och de befogenheter som fastställs i normal lagstiftning räcker för att hantera situationen. Proportionalitet innebär att staterna inte får tillgripa åtgärder som uppenbarligen skulle vara oproportionerliga i förhållande till det legitima målet (i fråga om hur långtgående, långvariga etc dessa är eller det geografiska område som omfattas av nödatgärderna). Om beslutsfattare har valet mellan flera åtgärder bör de välja de som är mindre långtgående. Kravet på tidsbegränsning eller att normgivningen ska vara tillfällig innebär att lagar och andra normer som antas för att hantera nödsituationen måste upphöra när den exceptionella situationen är över.

Venedigkommissionen ansåg att ytterligare tre principer följer från rättsstatsprincipen. De fjärde och femte principerna är effektiv parlamentarisk och domstolskontroll. Det är väsentligt att både beslutet att förklara undantagstillstånd, eller trigga speciallagstiftning, samt alla rättsliga normer som antas i enlighet med undantagstillstånd, eller delegerade befogenheter, måste bli föremål för effektiv parlamentarisk och rättslig kontroll. Dessa principer kan också ses som ett uttryck för maktodelningsprincipen (checks and balances). Den sjätte principen är tydlig rättslig reglering och förutsebarhet (rättssäkerhet). Krisregimen bör helst fastställas i konstitutionen, och mer detaljerat i en separat lag, helst en organisk eller konstitutionell lag. Sådan separat lagstiftning bör antas i förväg, under normala tider, och antas av parlamentet i det ordinarie förfarandet. Den sjunde principen är principen om lojalt samarbete mellan institutioner. Eftersom ett undantagstillstånd innebär

- Tack till Johan Hirschfeldt och Pia Sassarsson Cameron för hjälpsamma kommentarer.

¹ Respect for Democracy, Human Rights and Rule of Law during States of Emergency: Reflections, CDL-AD(2020)014, 19 June 2020. Se även Compilation of Venice Commission Opinions and Reports on States of Emergency, CDLPI(2020)003-e, 16 April 2020.

² <https://venice.coe.int/files/Bulletin/COVID-19-e.htm> ("Codices").

³ States of emergency in response to the coronavirus crisis: Situation in certain Member States, four volumes 2020.

⁴ <https://verfassungsblog.de>.

undantag från de ordinarie reglerna för maktfördelning är det viktigt att krishantering är effektiv och samordnad och för att alla medborgare ska behandlas lika och rättvist, att alla statliga, regionala och lokala institutioner och organ respekterar principen om lojalt samarbete och ömsesidig respekt mellan dem.

Innan jag ger exempel på domstolsavgöranden, är det nödvändigt att säga något om lagprövning i jämförande perspektiv samt att mycket kortfattat förklara hur olika länder har valt rättsligt sätt att hantera Covid-pandemin. Detta är ger en vägledning för att förstå hur relevanta dessa avgöranden är för svenska förhållanden.

Några ord om lagprövning i jämförande perspektiv

Till att börja med, bör man klargöra att lagprövning kan ske på olika sätt, vid olika tidpunkter, av olika slags domstolar och med olika rättsliga konsekvenser.⁵ Sverige har, till skillnad från de flesta andra europeiska länder,⁶ inte någon författningsdomstol. Lagprövning som görs av svenska domstolar är konkret, dvs i samband med en konkret tvist inför en allmän domstol eller en allmän förvaltningsdomstol. Den sker således efter det att lagen har trätt i kraft. Denna slags prövning skiljer sig ifrån abstrakt prövning som sker i, tex den franska Conseil Constitutionell. Konsekvensen av en prövning kan vara att en lag, eller bestämmelse i en lag, ogiltigförklaras, med antingen proaktiv eller retroaktiv effekt, eller att bestämmelsen endast åsidosätts i det konkreta fallet (som dock kan ha en prejudikatsverkan i andra, liknande, fall).

En abstrakt prövning av en författningsdomstol kan vara en ersättning för, eller komplettera, parlamentarisk kontroll. Enligt Venedigkommissionens principer, bör parlamentariska kontroller och rättslig kontroll komplettera varandra: särskilt kan man säga att när den ena är svag, bör den andra vara stark.

Några ord om hur EU-länder har, rättsligt sätt, valt att hantera pandemin

Enligt Venedigkommissionen⁷ och EPRS⁸ kan man, bland de 27 EU-medlemsländer, identifiera fyra huvudkategorier av normativ reaktion under den sk "första vågen" av pandemin. Dessa är (i) förklarande av konstitutionella undantagstillstånd, (ii) förklarande av undantagstillstånd i enlighet med en lag som reglerar kriser (iii) användning av "dekret-lagar" och (iv) åtgärder som vidtagits nästan uteslutande enligt vanlig lagstiftning, inklusive "nödklausuler" i vanlig lagstiftning. Sverige, Irland, Österrike, Cypern, Danmark och Nederländerna tillhör denna fjärde grupp. Detta sätt att kategorisera säger dock inget om hur ingripande åtgärderna var ur mänskliga rättigheters perspektiv. T ex använde sig Cypern av gammal lagstiftning som gav den verkställande makten mycket långtgående maktbefogenheter, medan Sverige, åtminstone under den första vågen, förlitade sig huvudsakligen på rekommendationer, snarare än bindande föreskrifter. Dessa kategorier är förenklade: verkligheten i flera länder var mer komplex. T ex, även om man kan säga att Sverige, åtminstone under den sk "första vågen" huvudsakligen använde rekommendationer, kombinerad med existerande befogenheter "inbyggda" i vanlig lagstiftning, i synnerhet ordningslagen och smittskyddslagen. Icke desto mindre stiftades också nya lagar och ändringar gjordes till befintliga lagar. Dessutom skedde en utveckling eller förändring av den normativa reaktionen i flera länder under pandemin. T ex Sverige stiftade i december 2020/januari 2021, en ny tillfällig lag som reglerade många, men långt ifrån alla, åtgärder för hantering av Covid-pandemin.

Sammantaget har majoriteten av medlemsstaterna (19) valt att hantera Covid-pandemin i form av ett konstitutionellt undantagstillstånd (10), eller med tillämpning av en (redan existerande) lag som reglerar kriser (14), eller en kombination av båda (5).

En minoritet av medlemsstaterna (8) gjorde det möjligt för regeringarna att anta de åtgärder som ansågs nödvändiga ur ett materiellt perspektiv, antingen genom särskild lagstiftning som rör en eller fler typer av

⁵ Se tex Maartje De Visser, *Constitutional Review in Europe: A Comparative Analysis*, Bloomsbury, 2015.

⁶ De nordiska länderna, Estland och Storbritannien har inte heller någon författningsdomstol.

⁷ Venice Commission, *Interim Report on the measures taken in the EU Member States as a result of the Covid-19 crisis and their impact on democracy, the rule of law and fundamental rights*, (8-9 October 2020), CDL-AD(2020)018.

⁸ EPRS, *States of emergency in response to the coronavirus crisis: Normative response and parliamentary oversight in EU Member States during the first wave of the pandemic*, December 2020.

fredstida kris eller genom ”krisbestämmelser” i vanlig lagstiftning, kombinerad med en beredskap att införa nya bestämmelser eller stifta nya lagar i ett snabbt förfarande i parlamentet (dessa tillsammans beskrivs som ”författningsberedskap” i Sverige).

I flera europeiska länder är författningsdomstolen inblandad på ett eller annat sätt i själva förklaringen av undantagstillstånd, antingen ex officio, eller som en följd av att någon part har avhängiggjort ett mål inför domstolen. Domstolen kan alltså vidta en abstrakt prövning av behovet av att förklara ett undantagstillstånd. Abstrakt prövning (i de länderna där detta tillåts) är vanligtvis förbehållen enbart vissa parter, t ex en politisk minoritet i den lagstiftande församlingen eller en delstat i en förbundsrepublik. Hinder kan dock föreligga för en prövning i sak. I Tjeckien, t ex, ansågs förklaringen av undantagstillstånd vara en politisk handling och i ett mål initierat av en enskild, vägrade domstolen att vidta en abstrakt prövning av regeringens beslut att införa undantagstillstånd.⁹ Vissa länder tillåter inte abstrakt domstolsprövning av lagar, utan endast konkret prövning. Sverige tillhör denna grupp av länder.¹⁰

I de flesta länder innebär undantagstillstånd att lagstiftningskompetens flyttas tillfälligt från den lagstiftande församlingen till den verkställande makten (regeringen). I flera länder innebär undantagstillstånd att regeringen får kompetens att utfärda särskilda förordningar - ”dekrét-lagar” - som har samma konstitutionella valör som lagar.¹¹ Eftersom den lagstiftande församlingen tillfälligt har givit upp sitt lagstiftningsmonopol, är abstrakt, eller konkret, domstolskontroll av sådana dekrét-lagar utifrån konstitutionella principer (proportionalitet mm) en nödvändig skyddsmekanism för rättsstaten. Sverige kan, å andra sidan, sägas tillhöra gruppen av europeiska länder som följer en modell av ”politisk konstitutionalism”. Riksdagen är folkets främsta företrädare (RF 1:1). Grundlagarna och även domstolar har av tradition haft en något återhållen position i det konstitutionella systemet. Vi förlitar oss främst på parlamentet och lagberedningssystemet snarare än på en domstolskontroll utövad i efterhand.

Enkelt uttryckt kan man därför säga att den domstolspraxis om krissituationer som kan ha mest relevans för svenska förhållanden är domstolspraxis från länder som kan sägas, likt Sverige, tillhöra gruppen av länder som följer politisk konstitutionalism, samt länder som har, likt Sverige, valt att hantera pandemin rättsligt sätt genom ”författningsberedskap”.

Exempel över konstitutionella mål rörande Covid-19 motåtgärder

De flesta frågor som behandlats i domstolarna har rört konstitutionella rättigheter, ofta även proportionalitets- och legalitetsprinciperna (dvs finns det tillräckligt stöd i lag för en viss åtgärd). När det gäller hur långtgående en inskränkning av en relativ rättighet är, kan det finnas olika synsätt i olika länder. Det finns flera olika försök att hitta en taxonomi av olika typer av ”icke-farmaceutiska interventioner” utifrån hur stort ett ingrepp dessa innebär i mänsklig frihet.¹² Emellertid kan man säga att olika länder värderar rättigheter olika. I Sverige har ämsfriheterna traditionellt haft hög status pga dessas koppling till demokrati (jfr RF 1:1). Även om en viss konstitutionell rättighet, t ex rätten till privatliv, är formulerad på ett likartat sätt i två stater är rättskulturella och historiska faktorer viktiga. Olika rättigheter kan i praktiken vägas olika tungt i olika stater, när man inskränker dessa, eller när man väger dem mot andra rättigheter. Bland de rättighetsfrågor som har uppstått är följande. Klagomål mot stängning av butiker (näringsfrihet).¹³ Tvång att bära en ansiktsmask i affärer och på offentligt transportmedel.¹⁴ Klagomål rörande dataskydd/rätt till privat liv när smittspårningsappar eller lagring av

⁹ Pl. ÚS 8/20, 22-04-2020 i Zuzana Vikarská, Czechs and Balances – If the Epidemiological Situation Allows..., Verfassungsblog, 2020/5/20.

¹⁰ Man kan säga att Lagrådets granskning av ett lagrådsremiss, eller KU:s granskning av grundlagsenlighet av en proposition är en abstrakt prövning.

¹¹ Se t ex den italienska grundlagen artikel 77. I verklighet avvek den italienska rättsliga regleringen från modellen som grundlagen föreskriver, med många föreskrifter på lägre konstitutionell nivå än en dekrét-lag. Se tex Cristina Fasone, Coping with Disloyal Cooperation in the Midst of a Pandemic: The Italian Response, Verfassungsblog, 2021/3/08.

¹² Se t.ex. Oxford Stringency index, <https://ourworldindata.org/grapher/covid-stringency-index>.

¹³ T.ex. Österrikiska författningsdomstolen, 202/2020, 14-07-2020 (Codices, AUT-2020-2-003), Tjeckien, författningsdomstolen Pl. ÚS 106/2, 09-02-2021 (Codices, CZE-2021-1-002).

¹⁴ Bayerischer Verwaltungsgerichtshof, 07-05-2020.

metadata har använts.¹⁵ Tillträde till domstol när domstolar har stängts. Rättsvis rättegång (t ex är det är möjligt att ersätta muntliga förhandlingar med skriftliga förfaranden)¹⁶ Laglig grund för frihetsberövande, när man har infört en allmän förlängning av de tillåtna perioderna för häktning, pga domstolen har inte kunnat sammanträda för att förnya häktningsbeslut.¹⁷

Olika typer av "lockdown" infördes i olika stater. En vanlig åtgärd var att beordra stängning av "icke-nödvändiga" affärer och företag. I många länder beordrades skolor och universitet att införa digital undervisning. Kollektivtrafiken suspenderades. Vissa stater gick längre och införde dessutom tillfälliga lokala/nationella förbud mot att lämna ens egen kommun. Ännu mer allvarliga ingrepp var "utgångsförbud" dagtid och/eller nattetid. Alla offentliga utrymmen stängdes, dvs inte bara parker mm, utan även gator stängdes av och innevägnarna var tvingade att stanna i sina egna bostäder, såvida de inte kunde visa specifika skäl för att lämna bostaden (daglig motion, transport till väsentligt arbete, inköp av mat eller medicin etc). Sådana utgångsförbud utfärdades vanligtvis för begränsade tidsperioder, t ex en månad, men kunde förnyas. De infördes ibland i hela det nationella territoriet, eller särskilt drabbade regioner. Rörelsefrihet var den konstitutionella rättighet som oftast påverkades, men även andra rättigheter inskränktes som mötesfrihet, demonstrationsfrihet och religionsfrihet. Utgångsförbud byggde ofta på råd av oberoende vetenskapliga organ om behovet av att motverka höga nivåer av infektion och smittöversättning (R-tal) samt för att undvika att intensivvården överbelastades. Brott mot utgångsförbud straffades med straffrättsliga eller administrativa böter. I vissa länder blev det många sådana böter, t ex i Spanien rörde sig om över 1,1 miljoner böter utfärdade under en kort period under våren 2020.¹⁸

Andra mycket restriktiva åtgärder som införts i vissa stater (t.ex. Storbritannien) var förbud mot privata sammankomster i privata lokaler, vilket innebar att människor från olika hushåll inte fick träffas inomhus (en inskränkning i rätten till privatliv och familjeliv).

Sådana utgångsförbud och mötesförbudsåtgärder gick mycket längre än de begränsade åtgärder som vidtagits i Sverige i början av 2021 för att reglera eller stänga offentliga utrymmen (parker etc.) som en följd av den tillfälliga Covid-19-lagen.

I vissa stater överklagades här aktuell lagstiftning inför vanliga domstolar eller författningsdomstolar. Något förenklad kan man säga att i de allra flesta fall,¹⁹ har domstolarna accepterat nödvändigheten och proportionaliteten av sådana ingrepp. Till exempel godkände den franska författningsdomstolen lagstiftarens beslut att förlänga "hälsonödsituationen" och bevilja mycket långtgående maktbefogenheter till regeringen.²⁰ Den slovenska författningsdomstolen beslutade att ett förbud att lämna den egna kommunen var nödvändigt och proportionerligt, trots att lagen inte innehåller någon tidsbegränsning för hur länge en sådan åtgärd kunde beordras. Författningsdomstolen ansåg att myndigheterna måste ha visst vetenskapligt stöd för att vidta åtgärden, och att mindre restriktiva åtgärder måste ha bedömts bli otillräckliga, men att myndigheterna hade en betydande tolkningsmarginal såvitt gäller båda dessa frågor. I interimistiska mål (ansökan om inhibition) ansåg den tyska

¹⁵ Slovakien, Författningsdomstolen, 13/2020, 13-05-2020 (Codices, SVK-2020-2-001).

¹⁶ Frankrike, Författningsdomstolen, Decision no. 2020-872, 15-01-2021.

¹⁷ Frankrike, Författningsdomstolen Decision no. 2020-878/879, 29-01-2021.

¹⁸ Denna siffra är troligen i underkant, eftersom det rör endast anmälningar för ett enda brott (motsvarande "ohörsamhet mot ordningsmakten"), se Venice Commission, Spain, Opinion on the Citizens' Security Law, CDL-AD(2021)004 22 March 2021.

¹⁹ För ett undantag se Verfassungsgerichtshof des Saarlandes, Beschluss vom 28. April 2020, Lv 7/20, diskuterat i Sebastian von Münchow, The Legal and Legitimate Combat Against COVID-19, 19 Connections, Spring 2020, 49-60. Se även den österrikiska författningsdomstolens avgörande 363/2020 14-07-2020 (Codices, AUT-2020-2-002) "the Health Minister is prohibited from imposing an exit ban as such (albeit regionally limited) through a general ban on entering public places. The legal authorisation is limited to the extent that people cannot be forced to stay in a certain place, especially in their homes."

²⁰ Decision no. 2020-808 DC 13-09 -2020. Se särskilt para 6 "As the Constitutional Council does not have a general mandate for judgements that is similar to that of Parliament, it cannot call into question the legislator's evaluation of the existence of a public health catastrophe and of its foreseeable continuation for the next four months, as soon as, as in this case, this evaluation is not, to current knowledge, clearly inadequate concerning the current situation of the entire French territory".

författningsdomstolen att bevisröskeln bör ligga på ”uppenbart oproportionerligt”.²¹ I vissa fall gjordes knappt någon proportionalitetsbedömning överhuvudtaget av domstolen. I t ex Storbritannien överklagades möjligheten att, genom lag, beordra hela befolkningen att ”stanna hemma” (med begränsade undantag för daglig träning, matinköp mm) under flera veckor. Appellationsdomstolen noterade bara, i en enda mening, att åtgärden var ”otvivelaktigt proportionerlig”.²²

Särskilt om det nederländska utgångsförbudet

Av skäl som redan har redovisats kan man säga att praxis från de andra nordiska länderna, samt från Nederländerna, kan ha en särskild relevans för svenska förhållanden. Nederländerna tillhör gruppen av länder som följer politisk konstitutionalism, och Nederländerna valde, åtminstone inledningsvis, att hantera pandemin genom att utfärda rekommendationer, kombinerad med författningsberedskap. Liksom RF föreskriver den nederländska grundlagen att de grundläggande rättigheterna kan begränsas genom lag, men till skillnad från situationen för starka relativa rättigheter (jfr RF 2:20) finns det inga materiella krav som ska uppfyllas, t.ex. proportionalitet eller legitima syften (jfr RF 2:21).

Som svar på ökningen av en mer smittsamma variant av viruset, beslutade den nederländska regeringen i februari 2021 att införa ett utgångsförbud på natten mellan 21:00 till 04:30. Utegångsförbudet infördes inte i en nystiftad lag från parlamentet, utan av redan befintlig lagstiftning (lag om extraordinära befogenheter för de civila myndigheterna, Wet buitengewone bevoegdigheden burgerlijk gezag, 'Wbbbg'). Wbbbg tillåter regeringen att vidta nödatgärder under extraordinära omständigheter utan att först behöva följa det vanliga lagstiftningsförfarandet (godkännande av propositionen i parlamentets andra kammare och därefter i första kammaren). Flera personer överklagade utgångsförbudet. Förstinstansrätten i Haag beslutade i ett snabbförfarande den 16 februari 2021 att klagomålet var välgrundat och att åtgärden måste hävas omedelbart. Rätten ansåg att skyndsamhetskravet i Wbbbg inte var uppfyllt. Den ansåg att, eftersom möjligheten att införa utgångsförbud hade övervägts flera gånger tidigare, tydde detta på att situationen inte borde ha ansetts vara så akut att den normala lagstiftningsproceduren inte kunde ha följts. Dessutom ansåg domstolen att utgångsförbudet innebar en stor begränsning av rörelsefriheten och den personliga integriteten och att det på ett indirekt sätt begränsade bland annat mötes- och demonstrationsfriheten. Ingrepp i dessa grundrättigheter ska föregås av en mycket noggrann beslutsprocess.

Regeringen överklagade dock omedelbart och lade samtidigt fram ett lagförslag i riksdagen. Appellationsdomstolen fattade, samma dag som förstinstansrättens beslut, ett interimistiskt beslut om att utgångsförbudet skulle gälla tillsvidare, tills den hade fattat ett avgörande i sak. Den avkunnade sin dom den 26 februari och fann att skyndsamhetskravet i Wbbbg var uppfyllt och att det därför förelåg en rättslig grund för utgångsförbudet. För att nå denna slutsats har kammarrätten lagt vikt vid de råd regeringen fått från Utbrottsledningsgruppen (OMT), det expertorgan som inrättats i Statens institut för folkhälsa och miljö. Under tiodagarsperioden mellan de två domarna ändrades lagen om folkhälsa (Wet Publieke Gezondheid) i ett snabbförfarande. Denna ändrade lag, som antogs den 20 februari 2021, ger en uttrycklig grund för att införa ett utgångsförbud och begränsa den fria rörligheten.²³

Avslutande kommentarer

Jämförande perspektiv kan ge värdefulla inblickar i hur det egna rättssystemet fungerar. Man bör dock notera det faktum att en domstol i en stat fann en mycket restriktiv åtgärd vara proportionerlig innebär inte att en liknande åtgärd i en annan stat vid en annan tidpunkt bör bedömas på samma sätt. Det finns nämligen ett stort antal kontextspecifika faktorer såsom påverka bedömningen om mindre ingripande åtgärder är möjliga, t ex uppskattningar om sjukvårdens tillstånd (befintlig kapacitet på intensivvårdsanläggningar), demografiska faktorer, befolkningstäthet mm.

²¹ “Taking into account the legislator’s margin of appreciation, it is not evident that the curfew manifestly fails the proportionality test for being unsuitable, unnecessary or inappropriate”, 1 BvR 781, 805, 820, 1 854, 889/21.
²² R (Dolan) v Secretary of State for Health and Social Care (Dolan) [2021] 1 All ER 780.

²³ Redovisningen byggs bl a på Manon Julicher, Max Vetzo, COVID-19 in the Netherlands: of Changing Tides and Constitutional Constants, Verfassungsblog, 2021/4/22.

Det är svårt för en domstol att ifrågasätta ett politiskt organs bedömning i fråga om ett nödläge existerar, och vilka åtgärder som behövs för att hantera ett nödläge. En domstol kan dock insistera på att det politiska organet följer vetenskapliga råd²⁴ samt har ett tydligt lagstöd för dess beslut. Domstolskontroll i ett demokratiskt land kan minska risken för att den verkställande makten agerar utanför dess konstitutionella kompetens och tar alltför långtgående maktbefogenheter. Däremot kan man säga om det finns en stor mått av enighet i den lagstiftande församlingen om behovet av sådana långtgående, och långvariga, befogenheter är domstolar i allmänhet obenäga att ifrågasätta dessa, om inte de är uppenbart irrationella.

²⁴ Ett bra exempel över sådan "rationalitetskontroll" är Tjeckien författningsdomstolens dom om inskränkningar som infördes i näringsfrihet (ovan, not 13) "The Constitutional Court also noticed that the Government had opted for a blanket ban on all retail sales and provision of services while providing for many exemptions which were reminiscent of a "telephone directory" (thirty-six altogether). In the Constitutional Court's view, the key deficit of the Government Regulation lay in the fact that it was impossible to discern what kind of expert evidence, if any, guided the decision-making process of the Government when adopting the contested emergency measures. Even in times when consensus among experts is lacking and the Government must adopt emergency measures based on imperfect information and expert evidence, it is never constitutionally acceptable for the Government to decide purely on its political instinct and to adopt any emergency measures it deems fit."